

Obrador Xisqueta: raça, paisatge i ofici lligats amb fil de llana

01. Cabdells de llana d'Obrador Xisqueta.

Gorros, mitons, jerseis, làmpades, penjadors, collarets i encara més productes fets a partir de llana d'ovella xisqueta, una raça del Pallars Sobirà, formen part d'una col·lecció singular iniciativa de l'associació Obrador Xisqueta. L'objectiu principal quan l'entitat va crear-se el 2009 era poder pagar als pagesos un preu just per a la llana, un recurs que s'havia devaluat i que havia provocat que xollar o esquilar passés de ser una font d'ingressos a gairebé una font de despeses. Convenia posar de nou en valor un producte de la terra a partir de noves sortides comercials. L'aposta fou crear una marca pròpia que vengués artesanía, qualitat, disseny, territori i compromís.

TEXT I IMATGES: REDACCIÓ

L'Antonio Peyró és pagès i pastor de Llessú, un poble petit del Pallars Sobirà on encara queden ramats d'ovella que surten diàriament a pasturar. El seu és de raça xisqueta, un animal rústic, adaptat a la climatologia severa de la zona, que dona una carn amb un important índex de greix infiltrat que la fa més melosa. Les subvencions públiques als pastors que tenen races autòctones és un factor que pesa en el manteniment de l'activitat, perquè el cert és que el mercat encara no reconeix la qualitat d'aquesta raça i per tant no se'n pot esperar treure'n un preu millor per a la canal. L'Antonio sap per experiència que una canal de xai xisqueta pot tenir fins a 800 grams més de costella que una canal d'una altra raça que faci el mateix pes total. Les costelles són molt apreciades a la cuina i el carnisser les vendrà a bon preu, però el pastor no en treurà més diners. Per acabar-ho d'adobar, un xai xisqueta costa 10 dies més de fer engreixar que el d'una altra raça híbrida.

En aquest context, en un moment en què els ramaders es queixen que la situació del mercat no és precisament idònia, i en què esquilar i vendre la llana gairebé és més un maldecap que una font d'ingressos, la iniciativa de l'associació Obrador Xisqueta vol donar visibilitat a la feina d'aquests pagesos i ajudar-los a revaloritzar la feina que fan.

La seva és una aposta per vincular territori, oficis i consum conscient per aconseguir mantenir els pastors, les ovelles i les artesanes a la comarca tot atraient l'interès de persones disposades a gastar una mica més per un producte que té al darrera un projecte social i econòmic lligat a la sostenibilitat. En paral·lel, amb la Caravana Xisqueta, que és realment una caravana mòbil, l'entitat ha aprofitat el món de la llana a petits i més grans organitzant tallers divulgatius. El darrer estiu, les Vivències Xisqueta van ser un nou reclam per visitar artesanes, aprendre a fer feltre, filar, tenyir amb tintos naturals i fins i tot anar a aplegar

les ovelles per dur-les altra vegada al corral.

L'Obrador Xisqueta recull la llana xollada de 10 ramats de la Vall d'Assua, en total unes quatre tones, que bo i netes es fondran a uns 2.000 quilos. La compra a 50 cèntims d'euro per belló –que sol fer vora un quilo--, uns 30 cèntims per sobre que altres marxants d'aquest producte, amb un intent d'aproximar-se a un preu just que realment complementi el que els pastors poden treure per la venda de la carn. La Mariona Lloret, responsable del projecte, es lamenta que als pastors "no els suposa gran cosa perquè igualment han de pagar el xollador" i, per tant, el valor de la iniciativa recau més en la feina de difusió que fan d'aquesta raça i d'aquest ofici, i no tant en la compensació econòmica extra.

La llana es selecciona en origen escollint la de més qualitat. El següent pas és portar-la a rentar. Com que ja no hi ha tallers que facin aquesta feina a Catalunya, han de dur-la a Palència.

02. Antonio Peyró al corral, amb algunes de les seves ovelles xisquetes.

03. La diadema feta amb llana i fil de coure guanyadora del Premi Nacional d'Artesania 2015, concedit pel Ministeri d'Indústria, Energia i Turisme i Fundesarte.

Tampoc hi ha empreses que els la puguin cardar i filar i ara com ara han d'anar a França i a Alacant. Aquesta falta d'infraestructures per treballar i convertir els bellons és un símptoma més de com la indústria de la llana i l'interès per a aquesta matèria primera ha desaparegut de Catalunya. Un cop fets els processos bàsics, la llana té diferents destins: el Grau de Belles Arts de la Universitat de Barcelona, també escoles de primària que treballen aquest material, i evidentment les artesanes que confeccionaran els diferents productes de la Col·lecció Xisqueta, bàsicament complements i articles de la llar fets amb feltre. Els jerseis i algun altre producte els elabora una empresa d'Igualada, opció que permet abaratir el preu final de venda al públic.

Una marca comercial artesana

“Treballar amb llana xisqueta és diferent. A mi em fa la sensació que està completament viva perquè fas una peça a unes mides i el dia següent ja t'ha canviat”. En parla així la Cristina Riu, que és qui aquest hivern ha elaborat els mitjons, els gorros, el xal, les làmpades de feltre, els gerros i altres peces d'interiorisme de la col·lecció. La creativitat i el saber fer de les quatre artesanes que ara com ara es mantenen vinculades a l'associació Obrador Xisqueta permet experimentar i proposar cada any nous productes elaborats amb llana. Totes s'han anat especialitzant en diferents tècniques a partir d'una primera formació assumida per l'entitat gràcies a un ajut públic. Poden treballar a quatre mans per alguns articles però majoritàriament ho fan de manera individual al seu taller. L'associació es va proposar en el seu dia ser un punt de referència per a totes elles, formar-les, donar-los suport i ajudar-les tant en el seu procés creatiu com en la comercialització.

La Marine Mercieux és la dissenyadora que està al darrera de les peces d'interiorisme d'Obrador Xisqueta, que s'apleguen sota el nom “El teu origen”. Dels arbres caducifolis gebrats a l'hivern en surt el penjador folrat amb llana; de les muntanyes, la catifa i també els posa vasos; de la calma i el pas del temps, el gerro; i dels nius, les làmpades. La Marine i la Cristina són les creadores del conjunt de braçalet i collaret fet de llana i fil

Hotels brodats amb llana

Aquest hivern Obrador Xisqueta ha pogut ampliar el seu radi d'acció ambientant una habitació de cinc hotels d'Esterri d'Àneu, Sort, Barruera, la Pobleta de Bellvei i Vielha, gràcies a una ajuda del Parc Nacional d'Aigüestortes. *“De mitja hi ha cinc elements de llana: el matalàs, la làmpada, els penjadors, la manta, quadres, fotografies, etc. La idea és que la gent que vingui pugui apreciar les peces que es fan amb llana xisqueta i alhora que promocionem aquests establiments, ells promocionen l'artesania i el producte del territori”*, explica la Mariona Lloret.

de coure amb què Obrador Xisqueta va guanyar el Premi Nacional d'Artesania del 2015, concedit pel Ministeri d'Indústria, Energia i Turisme i Fundesarte. Però amb això no n'hi ha prou, opina la Cristina: *“Se n'ha assabentat poquíssima gent i continuem igual... No tens la sensació que realment et donin una empenta. El que necessitem és un suport general econòmic, un impuls per a la comercialització i la difusió per fer arribar el teu treball a la gent que li pugui interessar la nostra feina”.*

I és que l'associació Obrador Xisqueta s'enfronta ara amb el repte d'expandir la comercialització dels seus productes, que no tenen precisament preus que es puguin titllar de populars. Un jersei: 120 euros; el xal fet a mà: 100 euros. Comprar artesania no ha estat mai per a butxaques petites. Sempre, però, queda el recurs d'aprendre a fer-s'ho: les madeixes de pura llana verge, a partir de 7 euros, i les tenyides amb tints naturals, uns 12 euros; o bé un pack de 300 grams per fer feltre: 10 euros. A més, també estan disponibles els kits per aprendre a fer feltre i per aprendre a filar. La venda online facilita l'accés per a qui no pot apropar-se a les botigues on distribueixen alguns dels seus articles. *“Tenim per davant la feina de sensibilitzar la gent perquè sigui més conscient del que consumeix. Només les persones molt sensibilitzades estan disposades a pagar 120 euros per un jersei que els servirà per a tota la vida i amb el qual estan ajudant a mantenir la riquesa social i econòmica del territori”.* Però malgrat el que pugui semblar, ningú s'hi fa d'or i prova d'això és que el nombre d'artesanes vinculades a l'entitat ha disminuït. Obrador Xisqueta malda per tirar endavant i difondre cada vegada més l'ofici de pastor, la raça xisqueta i l'artesania derivada de la llana, però no ho té fàcil, tal com diu la Mariona: *“Hem creat una marca que no té prou recursos humans al darrera”.* ❁